

OD SLAMÁKU KE KŠILTOVCE A KAPUCI

Miroslava Burianová

Šárka Rámišová – Lucie Swierczeková, *Móda pod olympijskými kruhy. Nástupové oblečení od Athén až po Rio, Mladá fronta, Praha 2016.*

Sportovní oděvy stále více pronikají do městských ulic. Díky softshellkám, legínám a teniskám se stírá rozdíl mezi sportovním a běžným denním oděvem a není podstatné, zda je to z pohodlnosti, či je důvodem preference trvanlivosti a praktičnosti. A stejně jako se v posledních desetiletích oděvní kódy uvolnily v běžném oděvu, stalo se tak i u nástupových oděvů na olympiádách. Původní klobouky tak vystřídaly kšiltovky. V loňském roce těsně před olympijskými hrami v Riu se na trhu objevila publikace *Móda pod olympijskými kruhy* autorek Šárky Rámišové a Lucie Swierczekové, která se věnuje velmi zajímavému a dosud zcela opomíjenému tématu slavnostního nástupového oblečení českých a československých sportovců na olympijských hrách od Athén v roce 1896 až po Rio, tj. do roku, kdy kniha vyšla. Především v posledních letech, kdy české nástupové kolekce značky Alpine Pro vzbuzují zájem médií i veřejnosti a svým nápaditým designem slavily i mezinárodní úspěch, se toto téma stalo více než lákavým.

Kniha je členěna do dvou celků. V úvodní části se autorky věnují krátce historii sportovního oděvu, olympijským ceremoniálům a popisu muzejní sbírky. Druhá stěžejní část knihy má pak charakter encyklopedie. Každým olympijským hrám od jejich znovuobnovení v roce 1896 je věnována samostatná kapitola. Rozsah kapitol se pohybuje od pár řádků po několik stran v závislosti na rozsahu účasti české/československé výpravy a šíři pramenné základny. Kapitoly je symbolických padesát. Struktura knihy je přehledná a jasná. Kniha nemá závěr.

Autorský tým složený z historičky Šárky Rámišové a archivářky Lucie Swierczekové zúročil své dlouholeté odborné zaměření, neboť obě autorky řadu let pracují v Oddělení tělesné výchovy a sportu Národního muzea – Šárka Rámišová jako kurátorka sbírek a Lucie Swierczeková jako archivářka. K dějinám odívání mají navíc obě blízko. Šárka Rámišová oděvní návrhářství dokonce vystudovala. Obě tedy byly svými znalostmi a vědeckými zájmy více než povoláné vyprávět se s tématem. Jedná se o společnou knižní prvotinu. Šárka Rámišová je spoluautorkou publikace *Pochod Praha Prčice – Padesát let 1966–2015*.¹

Úvodní kapitola popisuje krátce, ale zajímavě vznik olympijských ceremoniálů. Čtenář se dozví, které ceremoniály a jak navazují na antickou tradici, které jsou naopak zcela mladé. Například olympijská štafeta s ohněm vyběhla poprvé teprve při hrách v Berlíně v roce 1936. Zajímavá je její novodobá symbolika – cesta a předávání ohně má spojovat národy. V souvislosti s politickou a společenskou situací v Evropě v době konání berlínských her se to dnes zdá až neuvěřitelné. Během sledovaných 120 let se ceremoniál postupně proměnil ve velkolepé divadlo se složitou působivou choreografií a nedílnou součástí zahajovacího ceremoniálu se staly i nástupové oděvy jednotlivých výprav.

A právě nástupovému oblečení českých sportovců se kniha primárně věnuje. Prvním shodným prvkem – doplňkem, který česká výprava měla, byl slaměný klobouk typu girardi se stuhou na olympiádě ve Stockholmu (1912). Stejný oděv měli na olympiádách původně jen sokolové a vojáci. Při zahájení tak skupina závodníků působila poněkud nesourodě. Někteří dokonce nastupovali ve sportovním dresu, protože jejich závody byly na programu hned po slavnostním ceremoniálu. Jednotný úbor měli sportovci obléci poprvé na olympiádě v Paříži v roce 1924. Ovšem i nadále nastupovali vojáci ve stejnokroji a sokolové v kroji. Je zajímavé, že z původních běžných společenských obleků se oblečení vyvíjelo přes módní po oděv, nesoucí symboliku země účastníků (často byl odkaz k národu vyjádřen národními barvami), ale i hostitelské země.

Zatímco v Lake Placid a v Los Angeles (1932) a v Garmisch-Partenkirchenu a Berlíně (1936) odpovídaly oděvy československé delegace aktuálním módním trendům a navzdory neustálému nedostatku peněz a nutné finanční spoluúčasti závodníků byly zhotovené z kvalitních materiálů a patřily k nejkusnějším, po 2. světové válce se situace proměnila. Neuspokojivý stav v textilním a oděvním průmyslu se negativně promítl i do kolekcí pro olympijské hry. Kritizován byl především nenápaditý oděv pro zimní olympiádu v Innsbrucku (1962). Následující roky patřily kolekce v rámci olympijských her i přes řadu nedostatků k průměrným. Přesně to vystihla ve své vzpomínce na Lake Placid (1980) Gabriela Soukalová starší: „*Nebylo to nikdy příliš ná-*

¹ Taťána SOUČKOVÁ – Šárka RÁMIŠOVÁ, *Pochod Praha Prčice – Padesát let 1966–2016*, Praha 2015.

padité, byl to průměr vůči ostatním výpravám... Necítla jsem se v něm výjimečně, ale také to nebyl propadák, řekla bych, že to byl lepší průměr... Odpovídalo tehdejší možnostem v Československu. Myslím, že plnilo účel.“ (s. 80). Zřejmě nejzajímavější návrhy vznikly pro letní olympiádu v Los Angeles (1984). Autorem kolekce byl oděvní výtvarník Česlav Jaroš, který vytvořil moderní ležérní modely, které korespondovaly s aktuálními světovými trendy. Letní nástupové oblečení mělo v předchozích letech vždy formálnější charakter než zimní sportovnější kolekce. Jaroš jako první opustil myšlenku klasického obleku/kostýmu a navrhl pro muže bundu, pro ženy sportovní dvouřadý kabátek bez klop. Barevnost se nesla v národních barvách s důrazem na modrou a bílou. Červená byla použita jen v akcentu. Bohužel československá výprava se her na nátlak Moskvy nezúčastnila. Již hotové oděvy si tak rozebrali funkcionáři či se prodávaly ve výběrových prodejnách.

V 90. letech se letní kolekce přiklonily zpět k formálnějším elegantním vzorům. Kmenový návrhář OP Prostějov Bořivoj Kluk byl autorem oděvů z let 2004–2008 do Athén, Turína a Pekingu. Kolekce zohledňovaly materiálem klimatické podmínky a vyvíjely se směrem k neformálnímu sportovnímu stylu. Nápadité sportovní kolekce pro olympiády z posledních let vznikly ve spolupráci designérky Alpine Pro Lucie Kuříkové a návrhárek Daniely Flejšarové a Evy Janouškové, tvořících pod značkou E.daniely. Důležitou roli v návrzích hrálo vzorování, které bylo inspirováno díly významných českých umělců. Pro hry v Rio de Janeiru se pak stala lightmotivem kresba Emila Zátopka.

Během století se proměňovaly i podmínky pro získání oděvu účastníky. Bylo by velmi zajímavé dát do souvislosti hospodářskou a politickou situaci státu s okolnostmi financování nástupových i sportovních oděvů olympioniků. Zatímco ve 30. letech si museli oděvy sami zakoupit, po válce jim Československý olympijský výbor přispíval, nebo měli vybavení zapůjčené. Proměnami prošel i přístup ke způsobu zhotovení. Překvapivé například je, že oděvy šité na míru v roce 1980 v Domech módního odívání – v salonech Eva a Adam, tj. dříve Podolská a Kníže, sportovcům nesesedly – konkrétně to zmiňovala krasobruslařka Liliana Řeháková o sukni (s. 79) či Gabriela Soukalová starší o beranici (s. 80).

Ovšem účastníci s sebou vezli i oděvy sportovní, ve kterých závodili, případně i oděvy vyloženě společenské. Více než čtyřicetiletá spolupráce s německou firmou Adidas byla ukončena v roce 2010 a závodní oděvy začala reprezentaci dodávat česká firma Alpine Pro. Společenské oděvy jsou zmiňovány i v anotaci knihy: „*Stále větší obliba sportu přinesla sportovcům také nutnost účastnit se společenských akcí pořádaných na počest různých utkání a závodů a zde bylo potřeba sáhnout pro oděv vyhovující požadavkům společenské etikety.*“ Dámy je měly do Sappora (1972, s. 67) i Innsbrucku (1976, s. 73). Zvědavý čtenář by jistě ocenil fotografii či skicu.

Na krásné dobové fotografii závodnic z olympiády v Berlíně (1936, s. 36) překvapí, že si ženy neuměly správně nasadit pokrývku hlavy – lodičku. Pokud měla dáma klobouk nasazený na stranu, mělo to být vždy na pravé oko, aby ne-

bránila v pohledu partnerovi. V době, kdy byl klobouk každodenní součástí oděvu, je to zarážející.

V záhlaví kapitol autorky uvádějí vždy ověřený počet účastníků. Dohledávání těchto informací bylo nepochybně vzhledem k rozličným údajům v pramenech mimořádně náročné. V citacích se ovšem někdy objeví v knize i jiná čísla. Tyto protimluvy by si zasloužily vysvětlení. Stejně tak se nejedná většinou o chyby u některých nesrovnalostí v popisu a vyobrazení oděvů, ale v textu působí poněkud rušivě: „*Slavnostní oděv se skládal z tmavomodrého kabátu (dvouřadého saka)[...]k obleku dále patřily bílé punčochy, bílý límeček, černá vázanka[...]*“ versus skica nástupového oděvu, kde je vyobrazeno jednořadé sako s červenou vázankou (s. 22); „*Celý oblek se skládal z tmavě modrých dvouřadých sak[...]*“ versus fotografie sportovců i sportovkyň v jednořadých sakách (s. 42–43); „*oblek byl doplněn červenou kraťasou[...]*“ versus pruhovaná červenomodrobílá na fotografii (s. 107).

Opravdu poctivě přistoupily autorky k oděvní terminologii, která upřesňuje na fotografiích ne vždy dobře viditelné detaily. Snad jen pláště ze zimní olympiády v Cortině d'Ampezzo (1956) nejsou „*ve stylu ‚mackintosh‘*“ (s. 49). Mackintosh je volný plášť s jednořadým skrytým zapínáním bez přepásání, tedy nikoli dvouřadý s rozhalenkou a páskem. Nepřesná oděvní terminologie, konkrétně u pláště mackintosh, se objevuje i v odborném slovníku Stanislava Teršla *Abeceda textilu a odívání*,² který je jinak uznávaným a hojně užívaným zdrojem informací, ale má nepřesné kresby. Jedná se tedy o odtud převzatý omyl.

Autorky v anotaci ke knize uvádějí: „*Móda a sport jsou spolu historicky provázány, prvotní potřeba vhodného oděvu pro sportovní aktivity se neobešla bez přizpůsobení se dobovým módním trendům.*“ Právě kontext mezi vývojem módy a sportem, tedy průzkum, jak moc sportovní oděvy ovlivnily módu a naopak móda ovlivnila sportovní úbory, patří k nejzajímavějším otázkám. A nejen to, móda a sport jsou intenzivně spojeny s celospolečenskou situací. Hlubší sledování těchto souvislostí, např. jako v kapitole o olympiádě v Mexiku, by knihu nepochybně obohatilo. Zajímavé by bylo i rozvinout organizační otázky v souvislosti s účastí závodníků sokolů a závodníků vojáků a shrnout užití stejnokrojů a krojů na olympiádách.

Absence dostatečné pramenné základny ke starším obdobím je patrně příčinou jisté proporcionální nevyváženosti publikace. Zatímco v některých kapitolách se čtenář dozví řadu informací i o politických souvislostech, jinde nikoliv. V závěrečných kapitolách jsou informace a oděvu komplexnější, prostor je věnován i volnočasovým kolekcím, tedy nejen těm nástupovým, tím méně prostoru ale dostávají historické souvislosti a ceremoniál.

Text vhodně doplňují informační boxy, např. o sokolském kroji, vojenském stejnokroji, či výrobcích oděvů a doplňků, jako jsou např. Rolný, Bařa, Triola, Hedva, ÚBOK, Adam, Eva, Adidas, ale též o návrhářích, např. Česlavu Jarošovi, Zdeně Šafce Řehákové nebo Bořivoji Klugovi. Informace o některých výrobcích jsou doplněny v poznámce pod čarou, např. TVAR. Velmi cenné a text zpestřující jsou vzpomínky účastníků her či designérů a návrhářů.

² Stanislav TERŠL, *Abeceda textilu a odívání*, Praha 1994.

Anotace slibuje unikátní fotografie. Působivé jsou např. kolorované fotografie z olympiády v Antverpách 1920. Texty však doplňují nejen fotografie, ale i reprodukce z dobového tisku, kresby a především fotografie oděvů ze sbírek Národního muzea a jednoho předmětu Uměleckoprůmyslového muzea. Grafická a typografická úprava publikace však asi příliš vysoké ambice neměla. V knize najdeme křivé – neupravené fotografie (s. 40 nebo s. 64). Nepěkně působí i špatně vyfocený účet od firmy Rolný (s. 34) nebo některé oděvní štítky. Grafika využívá momentu barevného odlišení letních a zimních olympijských her. V proužku u fotografií a v podkladu letopočtu v nadpisu se u zimních her objevuje azurově modrá barva a u letních dýňově oranžová. Velmi přínosné je naznačení nástupového oděvu kresbou, pokud ho nelze přiblížit čtenářům kvalitní dobovou fotografií či sbírkovým předmětem.

Kniha *Móda pod olympijskými kruhy* je průkopnickým počinem, který poprvé zpracoval problematiku nástupového oblečení českých sportovců. Kniha je určena široké nejen odborné veřejnosti, proto se autorky rozhodly opustit ustálené formy vědecké publikace, jako je např. zhodnocení stávající literatury a pramenné základny, vysvětlení metodologického přístupu a především formulace otázek a cíle. Zároveň ovšem publikace svým záběrem, poměrem sbírkových předmětů a souvislostí kolem jejich vzniku výrazně převyšuje běžný katalog sbírky. Navzdory několika výše uvedeným drobným výtkám přináší velké množství informací, jejichž přehledné chronologické uspořádání jistě ocení řada čtenářů. Stát by se tak měla součástí knihoven všech, kteří se zabývají vědními disciplínami souvisejícími s problematikou dějin odívání i dějin sportu.